

יפה בורוד ויפה בשחור:

קהילות המבוססות על ביצוע זהויות-מגדר בבלוגים ישראליים

פרק זה עוסק בקהילות המבוססות על זהויות מגדר של נערות ישראליות, והמבוצעות, בין השאר, באמצעות איקונוגרפיה בבלוגים¹. הפרק מהווה חלק מעבודת דוקטורט אתנוגראפית שנמשכה בין השנים 2004-2007 באתר הבלוגים הגדול בישראל, *ישראלבלוג*. על פי הסטטיסטיקות שבעלי האתר מספקים מדי שנה, נכון לאוגוסט 2006, 73 אחוז ממשתמשי *ישראלבלוג* היו נשים ו- 74 אחוז מהמשתמשים באתר הם מתחת לגיל 18. פרק זה מבוסס על ניתוח תמאטי של דימויים מתוך 140 בלוגים, אשר נוצרו על ידי נערות ישראליות בגילאי טרום התבגרות (גילאי 11-15). מחצית מהנערות התנדבו למחקר באמצעות קריאה שפרסמתי באתר *ישראלבלוג* ומחציתן אותרו על פי אלגוריתם "בלוג אקראי" בדף הראשי של האתר.

כאשר מתייחסים לבלוגים כאל ז'אנר של טקסט, שיטת המחקר המתבקשת הינה ניתוח תוכן, בהתאם לחשיבה המסורתית על הרשת כמרחב מידע סטטי. עם זאת, דפי רשת המתוחזקים על ידי אינדיבידואלים מובילים לקשרים בין אינדיבידואלים וניתן לחקור קישוריות כאתנוגרפיה (Hine, 2000). גישה אתנוגראפית לבלוגים מוצדקת במקרים בהם נטען ומוכח כי קבוצה קטנה של בלוגים משמשים כמרחבי התכנסות ויוצרים קהילה (Flynn, 2003; Kendall, 2002) אך אין לקחת כמובן מאליו את העובדה שבלוגים יוצרים קהילות (Blanchard, 2004). פרק זה מדגים באמצעות ניתוח איקונוגראפי של הבלוגים את אחד האמצעים לכינון קהילות - ממים חזותיים.

---

¹ בלוג הוא מרחב מקוון של הוצאה לאור אישית ומיידית הפתוחה בפני כל אדם. הבלוג מתאפיין בקישוריות גבוהה ובכרונולוגיה דמוית יומן, מכאן מקור הכינוי "בלוג" כקיצור של המונח Web Log. זהו פורמט מולטימדיה הנבדל מאתר באמצעות קונבנציות טכנולוגיות ונורמות מתהוות: קצב עדכון גבוה, נימת כתיבה אישית ובלתי פורמאלית, פורמט תיארוך בסדר כרונולוגי הפוך ומנגנון קישוריות לבלוגים אחרים (trackback). הבלוג הינו הסנונית הראשונה של מגמות ה-Micro-Publishing והתוכן מבוסס גולשים, שמטרתן הרחבת זמינותם של כלי ההוצאה לאור וההפצה באינטרנט, לכל דורש.

ריצ'ארד דוקינס (1991) הוא שהגה את המושג מם (Meme) המתחרז עם המילה גן (Gene) ומקורו במילה "מימזיס" (חיקוי) – על מנת לתאר את יחידת השכפול הבסיסית של דפוס או תוכן. סוזן בלקמור (2009) אשר פיתחה את תיאוריית הממים כתיאוריית תרבות, הציעה כי כאשר אנו "מדביקים" אחרים בממים שלנו (באמצעות חיקויים המבוצעים בוואריאציות שונות) אנו תופסים אותם כדומים לנו ומכוננים קהילות סביב זהויות שאנו מכוננים באמצעות הממים המשותפים (דתות, אמונות, אופנות וכד'). בפרק זה יודגם, אפוא, כיצד נערות מבצעות זהויות מגדר מובחנות באמצעות עיצוב גראפי של ואריאציות על מקבצי דימויים המזוהים עם עולמות תוכן ספציפיים. ממים חזותיים מובחנים אלו יוצרים שני ז'אנרים איקונוגראפיים שונים של בלוגים אשר מבצעים זהויות מגדר שונות ועל בסיסן מכוננות שתי קהילות שונות המכוננות ה"פקצות" וה"פריקות".

נערות, מגדר ותת תרבויות

נערות זוכות להתייחסות רבה כצרכניות, אך תשומת הלב אליהן כיוצרות מדיה ותרבות עדיין מועטה (Kearney, 2006 ; McRobbie & Garber, 1976). ההבניה הקלאסית של זירת תת התרבות היא כחתרנית ויצירתית ב"שטח", אך במקרה של נערות יש להתבונן אחרת על אופני החתרנות, בשל היותן של הנערות נתונות לפיקוח חברתי קפדני ובעלות נגישות מוגבלת לפרקטיקות של הפקה וייצור. בשל כך, אופן ההשתתפות שלהן בתת תרבויות הוא לרוב פסיבי וכולל פרקטיקות של צריכה והערצה של הסמלים והסגנונות המזוהים עם תת התרבויות הרלוונטיות, כאשר המרחב התרבותי הפתוח בפניהן הוא חדר השינה שלהן. כאלטרנטיבה, מקרובי וגרבר (McRobbie & Garber, 1976) מציעות לחפש בפרקטיקות הצריכה וההערצה וב"תרבות חדר השינה" של הנערות, סימנים לחתירה תחת תפיסות הנשיות והמיניות שהן נתפסות לפיהן.

האפשרות לפתוח בלוג - שמשמעותה יצירת אתר אישי ללא פיקוח, ללא מגבלות, ללא ידע טכני מעמיק ובחינם - פתחה בפני נערות אפשרות שווה להשתתפות במרחב הציבורי מתוך חדר השינה שלהן, ונתנה בידיהן גישה לפרקטיקות הפקה וייצור של טקסטים ודימויים בספרה הסימבולית המשותפת. המחקר האקדמי אודות נערות היה מבוסס על מסורת של פאניקה מוסרנית והבניית נערות כאוכלוסיה בסיכון (Pipher, 1994; Mazzarella & Pecora, 2007a). בשנים האחרונות

מתפתחות שתי פרדיגמות חדשות המבקשות להתרחק ולתעד תרבות יצרנית מקורית של נערות, בין השאר ברשת האינטרנט.

הראשונה היא "לימודי נערות" (Girl Studies) השואבת מ"הגל השלישי" של התיאוריה הפמיניסטית ומלימודי התרבות (Mazzarella & Pecora, 2007b), והשנייה היא פרדיגמת "אוריינויות מדיה חדשים" (New Media Literacies) המתקיימת על התפר שבין מחקר החינוך למחקר התקשורת, ומטרתה להגדיר מחדש אוריינות מתוך בחינה של פרקטיקות אורייניות ברשת, לרבות אוריינות מקומית ו"פולקלור" של בני נוער במרחב הדיגיטלי (Lankshear & Knobel, 2007a; Coiro et al., 2008).

על אף שבארה"ב נערות מתבגרות הן פלח האוכלוסייה המוביל בצריכה והפקה באינטרנט (Herring et al., 2004; Lenhart et al., 2007; Rosenbloom, 2008), המדיה והמחקר האקדמי בחרו לרוב להתמקד באוכלוסיות ופרקטיקות אחרות. סלסטה קרניי הייתה הראשונה להפנות את תשומת הלב של האקדמיה ליצירה חדשנית של נערות במגוון מדיה, לרבות הרשת (Kearney, 1998). בעקבות קריאתה למחקר בנושא, פורסמו עד כה מספר עבודות שתיעדו יצירה של נערות מתבגרות באתרי אינטרנט ובלוגים (Bortree, 2005; Gregson, 2005; Harris, 2001; Mazzarella, 2005; Reid-Walsh & Mitchell, 2004; Stern, 2002; Takayoshi et al., 1999; Driver, 2007).

קהילות-ביצוע של זהויות מגדר שונות בקרב נערות, כדוגמת nerd girls (Bucholtz, 1999), או social queens and tough cookies (Finders, 1996), נחקרו לרוב באמצעות סגנון דיבור ושיח בעל פה, או כסגנון אופנתי-אמנותי במסגרת תת תרבויות, כגון פנקיסטיות (Leblanc, 1999) או נערות גל חדש (Blackman, 1998). מחקרה החלוצי של מריון ליאונרד (Leonard, 1998) אודות ה-Riot Grrrls, תת התרבות הפמיניסטית הראשונה שצמחה במזרח ארה"ב בראשית שנות ה-90, הראה רציפות מרחבית בין הסצנה המוסיקלית מבוססת המיקום לבין מגזינים מקוונים חתרניים בהם יצרו הנערות קהילות משלהן.

בפרק זה מאופיינות שתי קהילות מקוונות של נערות ישראליות המבוססות על זהויות מגדר מובחנות, אשר רווחות כתת תרבות וכסגנון המבוצעים בזירות כגון בתי הספר ותנועות הנוער בישראל בשנים האחרונות. סגנונות אלו מבוצעים בבלוג באמצעות ממים חזותיים היוצרים תמות איקונוגרפיות ייחודיות שינותחו להלן.

הבלוג כ"משהו להסתכל עליו"

גוף המחקר הקיים על בלוגים מתייחס אל הבלוג כאל טקסט שהפרקטיקה המכוננת אותו היא כתיבה. פרק זה, לעומת זאת, מתמקד בפרקטיקות של עיצוב גרפי, אשר הפכו בפועל לערוץ הביטוי המרכזי ולפרקטיקות הבלוגינג הנפוצות ביותר בקרב נערות ישראליות באתר *ישראלבלוג*. תוכנת הבלוג המוצעת באתר *ישראלבלוג* מאפשרת לשלב דימוי חזותי/צלמית (אייקון) במסגרת של הבלוג, במקום טקסט המתאר קישור או במקום כותרת כתובה לרשימת קישורים. נערות רבות עושות באפשרות זו שימוש על מנת לקשט את מסגרת הבלוג בתמונות שונות המתחלפות בתדירות גבוהה ואשר מכונות "כפתורים" (Buttons).

"כפתורים" אלו יכולים להיות צלמיות מרובעות בגדלים שונים (יצוין כי לא נתקלתי בכפתור גול), וייתכן שמקור שמם בפונקציונאליות המקורית שלהם, כדימוי המייצג קישור שיש ללחוץ עליו, כמו לחיצת כפתור, כדי לעבור אל היעד. "כפתורים" אלו מצויים בהלימה עם התמה העיצובית של הבלוג ולעיתים מתחלפים בתדירות גבוהה יותר מהעיצוב כולו, בשל פרקטיקות משחקיות שהתפתחו בקרב הנערות.

השימוש הנפוץ ביותר ב"כפתורים" הוא כסמן הגדרה עצמית של הבלוגרית. לעיתים תכופות לדימוי שעל הכפתור מתלווה טקסט המתחיל בביטוי "גם אני" ומכיל הצהרת הזדהות, שייכות לקבוצה והגדרה עצמית מפורשת של הבלוגרית (גם אני אוהבת לישון, גם אני שונאת מתמטיקה וכד'). נערות המזדהות עם קבוצות חברתיות ותת תרבויות זהות, מעטרות את בלוגן ב"כפתורים" זהים אותן הן מעצבות, מפיצות ושואלות זו מזו. ניתן להקביל זאת לנורמות של צרכנות ושאלת בגדים בקרב נערות. אחת העדויות לכך שבחירות עיצוביות ואיקונוגרפיות בבלוג אכן מתפרשות

ונשפטות על ידי בני נוער באופן דומה לפרקטיקות סגנון גופניות, גלומות בכפתור המחאה הבא, המציע הקבלה בין הבלוג לגוף:

פרק זה מתמקד, אפוא, בניתוח של איקונוגרפית ה"כפתורים" כאחד מדפוסי התקשורת העיקריים בבלוגי נערו, וזאת על מנת להבין את אופני סימון הזהות ודפוסי ההתארגנות הקהילתית שה"כפתורים" מייצגים ומאפשרים.

ממצאים

פריקיות נגד פקצות

אחד הנושאים המרכזיים סביבם התלהמו נערו בין השנים 2004 ל-2006 באתר *ישראלבלוג* היה מריבה בין שתי קבוצות חברתיות המבוססות על סגנון ותת תרבות, ואשר הופיעו הן במרחב הגיאוגרפי והן במרחב הבלוגים: ה"פקצות" מול "הפריקיות". הפריקית היא בת זוגו של הפריק, מלשון freak באנגלית. המילה שימשה במקור לתיאור אנשים בעלי מוגבלויות ייחודיות שהוצגו לראווה בפני קהל, אך בהמשך התייחסה באופן הכללי ביותר לכל אחרות (otherness) וסטייה מהנורמה. עם עלייתן של תרבויות הנגד הפאנקיסטיות בקרב הנוער החל משנות ה-70, במקביל לתחייתה של איקונוגרפיה גותית בתרבות הפופולארית, הכינוי "פריק" או "פריקית" הפך כינוי כולל לאחרות סגנונית ושוליות תרבותית שהוצמד לבני נוער אשר אימצו אלמנטים סגנוניים של פאנק וגותיקה והתלבשו בסגנון מרושל ואנטי-אופנתי מכוון (Holland, 2004).

זהות פריקית נשית מאופיינת בהופעה חיצונית המבוססת על הצבע השחור, בעלת סממנים פאנקיסטיים או מראה גותי (שיער כהה חלק בתספורת חדה, פנים באיפור מולבן חיזור ואיפור עיניים שחור מודגש). הזהות הפריקית נתפסת כזהות סגנונית זמנית של תקופת ההתבגרות

המהווה אלטרנטיבה לנורמות המגדר המצופות, עימן הנערה מיישרת קו לבסוף בהתבגרותה (Holland, 2004). נערות שנמשכו לתת תרבות הפאנק לא תמיד התעניינו בסגנון הפאנקיסטי כמו בהזדמנות להתנסות באלטרנטיבה לנורמות המגדר המצופות מהן (Leblanc, 1999).

פריקים, על מגוון תת הז'אנרים הניאו-פאנקיסטים והגותיים, הם חלק בלתי נפרד מהנוף התרבותי בסרטי נעורים אמריקניים, אך אופני ושיעורי חדירתה של תת התרבות הפריקית לישראל כחלק ממגמות גלובליזציה בקרב הנוער, לא תועדו עד כה במחקר, אם כי הפריקית הוזכרה כסטריאוטיפ של נערה אשכנזית המהווה אנטי-תזה לפריחה המזרחית (נעמן, 2006).

המילה "פקצה" (מבוטאת כ- Fakatsa ונכתבת לעיתים גם כפקאצה, פאקצה, פקצ'ה או פק"צה) הופיעה לראשונה ב- 1982 בנספח ל"מילון אחולמניוקי לעברית מדוברת" בעריכת דן בן אמוץ ונתיבה בן יהודה, ככינוי לטירונית בצבא, המייצג את ראשי התיבות של "פקידה צעירה". נראה כי בשנות התשעים, המילה יצאה מגבולות השיח הצבאי והוסבה לכינוי גנאי נשי כללי, אך לא הפכה נפוצה דיה על מנת לקבל ביטוי בתקשורת ובתרבות, ומשמעותה החדשה לא נחקרה. המודעות לפקצה בשיח התרבותי והתקשורתי נקשרה אפוא לראשונה לתת התרבות של הנערות בבלוגים, (וייסמן, 2004). בלוגרים/ות משתמשים/ות בכינוי כראשי תיבות של "פריחה קטנה וצעקנית" או "פרחה קטנה צועקת הרבה", ובכך נקשרה הפקצה החדשה למסורת הותיקה של סטריאוטיפ ה"פריחה".

קטגוריית ה"פקצה" פרשה את חסותה על מגוון זהויות נשיות שהתקיימו במציאות החברתית של נערות ישראליות, חלקן בעלות מאפיינים סותרים. הגדרת הפקצה כ"פריחה קטנה וצעקנית", מזמין הבנה שלה כתת-קטגוריה של פריחה, או מצב לימינאלי של נערה שתגדל להיות פריחה. לא פעם כתבו נערות בבלוגיהן על נערות אחרות שלומדות איתן בבית הספר ש"היא לא פקצה, היא סתם פריחה". ממשפט זה משתמע כי הפקצה היא דימוי משודרג, מתוחכם ואטרקטיבי יותר מ"סתם" פריחה - היא פריחה דיגיטלית בעלת מיומנויות אורייניות במדיה החדשים.

הצורך של בני נוער בשייכות המתבטא בין השאר בצורך לתיוג, גורם לניסיון להקביל בין המאפיינים האורייניים-דיגיטליים לבין סגנון לבוש, דיבור והתנהגות במציאות החברתית.

בבלוגים, נערות אלו מבצעות ומציגות את זהותן באמצעות בריקולאז' יצירתי של סמלים מהתרבות הפופולארית אשר מאלצים אותן לבצע סטריאוטיפיזציה עצמית על מנת לזהות את עצמן בבירור עם עולמות התוכן ותת התרבויות שהן משתייכות אליהן. הזהויות מבוצעות בבלוגים, בין השאר, באמצעות פרקטיקות של עיצוב גראפי, כשהתוצר הוא שני סגנונות מובחנים של בלוגים: בלוגי פריקיות ובלוגי פקצות. על האופן בו קבוצות אלו תופסות זו את זו ניתן ללמוד מכמה "כפתורי שנאה" סטריאוטיפיים שנערות עיצבו ו הפיצו בוואריאציות שונות במספר גדול של בלוגים, שכן חלק מהגדרת זהות או קהילה כרוך בשלילתה של זהות או קהילה אחרת:

שני הכפתורים הם קריקטורות המייצגות את התפיסה הסטריאוטיפית לגבי פקצה ופריקית אך באמצעות הבעות הפנים ותוספת טקסט הן מביאות לידי ביטוי מאפיינים נוספים לאלו הפיזיים: הפקצה מאוירת בהתאמה לסטריאוטיפ "הבלונדינית הטיפשה", לבושה החשוף והכתפיה המרושלת מרמזים לזנותיות המיוחסת לה אך שיערה האסוף בקוקיות מסמן ילדותיות, הבעת פניה ותנוחת ידה אומרים תמימות ואולי אף זוהי רמיזה לטיפשות המיוחסת לה. בטקסט שמסביב לגופה ישנו אוצר מילים דל מאוד, בן שני ביטויים בלבד שאין להם משמעות מעבר להנהון הסכמה או תגובה נלהבת.

הפריקית לעומת זאת לא נראית כאישה כלל, גופה גברי ורק הביריות מסמנות את היותה אישה. הפקצות מסמנות את הפריקיות כ"לא אישה" וגם כ"לא אדם": אוזניה הן אוזני חיה או דמות פנטסיה בדיונית, מה שמסמן את היותה "אחר" במובן הלא אנושי. לבושה מוזנח, קרוע, עשוי עור שחור ושיערה פרוע ולא מטופח. הבעת פניה זועמת ואף שטנית, כמסמנת את הזעם והתסכול הרוחש בתוכה.

זהויות ה"פקצה" וה"פריקית" מצטיירות כסטריאוטיפים שליליים, אך בדומה לזהות הנערה החנונית במחקרה של בוכהולץ (Bucholtz, 1999), גם זהויות אלו אינן מבוססות על תיוג חיצוני גרידא, אלא מבוצעות באופן אקטיבי על ידי נערות והן קשורות קשר הדוק בגישה לזהות מגדר. על כך יעיד כפתור השנאה הבא:

הדימוי בכפתור זה לקוח מקליפ וידיאו של להקת הרוק האלטרנטיבי אוונסאנס, המהווה חלק מהרפרטואר המוסיקלי של הזהות הפריקית. בקדמת הכפתור נמצאת סולנית הלהקה שעימה הנערה הפריקית מזדהה, כאשר מאחוריה נמצאות דמויות סטריאוטיפיות של נערות בלונדיניות שמחות, המייצגות את דימוי המגדר הרווח במדיה, שהסולנית והנערה הפריקית גם יחד, מוחות נגדו. כפי שנראה בהמשך הפרק, הפקצה מבצעת בבלוגים זהות קרובה ככל האפשר לדימוי הנערה ההגמוני הרווח במדיה, בעוד שהזהות הפריקית מתיימרת להציע אלטרנטיבה לכך, המבוססת על סגנון של תת תרבויות ומדיה אלטרנטיבית.

ביצוע של "פקציות" באמצעות איקונוגרפיה בבלוגים

א. הצבע הורוד כאידיאולוגיה

הצבע הורוד הוא הצבע השולט בעיצוב בלוגי הפקצות והוא מתפרש כהקבלה לאהבתן לביגוד ורוד ומוצרי צריכה ורודים ברמה החיצונית ולעולמן הילדותי והשמח ברמה הפנימית. הנחת היסוד של הסמיוטיקה החברתית היא שכל תופעה המשמשת כסימן אידיאולוגי מתגשמת באופן חומרי באמצעות צליל, מסה, צבע, תנועת גוף וכדומה. שיח מילולי הוא, אפוא, רק מערכת סימנים אידיאולוגית אחת, המצויה באינטראקציה מורכבת עם מערכות חזותיות וחומריות אחרות. לפיכך, ניתן לזהות אידיאולוגיה בסימנים חומריים כגון מערכות כתב, טיפוגרפיה או בחירת צבע (Scollon & Scollon, 2003). בחירות אסטרטגיות ממערכות סימנים שונות יוצרות שדות שיח

ואידיאולוגיות, כאשר הצבע הוא צורה (mode) סמיוטית, המסמנת שדות שיח מורכבים אודות נשיות (Kress & Van Leeuwen, 2002). בני אדם עוברים סוציאליזציה תרבותית למשמעות של בחירת צבעים, כאשר הקבוצה המקטלגת מחליטה על משמעות הצבע. כשקבוצה תרבותית מסומנת על ידי צבע יש משמעות לגווני המדויקים ולמשתנים כגון בהירות, ברק ושילוב הצבע עם צבעים אחרים (Koller, 2008). המאפיין הבולט המשותף למרבית בלוגי ה"פקצות" הוא השימוש המוגבר בגווני הורוד הבהיר עד ורוד פוקסיה, לרוב כרקע לבלוג. הבחירה בורוד היא בחירה מודעת שכן בנוסף לשימוש בצבע, הנערות אוספות ומעצבות כפתורים רבים המתייחסים לערכים ולתפיסות העולם המזוהות עם הצבע הורוד. להלן מספר דוגמאות:

הצבע הורוד מייצג מערכת ערכים רווית ניגודים וסתירות, המוסברת על ידי רגישות לגווני הצבע השונים: באופן כללי הורוד הוא צבע המסמן נשיות, אהבה ורומנטיקה. בגווניו הבהירים הורוד מסמן תכונות נשיות כגון רכות ועדינות וכן מתקשר עם ילדותיות, שמחה ותמימות טרום התבגרות מינית. גוונים בוהקים יותר של ורוד מסמנים נשיות מזויפת ומצועצעת, מלאכותיות וזיוף, טיפשות ומיניות (Koller, 2008).

הצבע הורוד נפוץ בכל מדיה או מוצר צריכה הפונים לנשים ונערות, בצירוף צורות עגולות רכות. הוא מסומן כצבע נשי מינקות כאשר בוחרים לבנות בגדים ורודים ולבנים בגדים כחולים. הורוד מובנה כצבע המתאים לילדות ועוזר להן להבנות את זהות המגדר שלהן בתקופת ההתבגרות המבלבלת וממשיך ללוותן במגויני נערות ונשים, ובפרסומות המקודדות את האישה כמושא תשוקה (Koller, 2008).

בעידן הפמיניסטי בו נשים התנערו מהורוד במסגרת התנערותן מהסטריאוטיפ המגדרי הפטריארכאלי, הורוד הפך למסמן אירוני של הומוסקסואליות, המבוססת על משמעות הצבע הקשורה לנשיות. עם זאת, בגל השלישי של הפמיניזם נשים עצמאיות רבות חוזרות לורוד על מנת לסמן את נשיותן ממקום של שוויון ועצמאות. נשים אלו יוצרות לצבע הורוד משמעויות חדשות של בטחון, כיף, מיניות משוחררת ועצמאות נשית. מגזין הנשים קוסמופוליטן הגדיר את הזהות הנשית הורודה החדשה כ"האישה הכייפית וחסרת הפחד" (Koller, 2008).

הורוד בגלגולו החדש הוא מסמן של נשיות פוסט-פמיניסטית הדוניסטית הקשורה בתרבות הצריכה ומקדמת שיח של עוצמה נשית בנפרד מסטריאוטיפ הפמיניסטית (Lazar, 2006). מספר קמפיינים פרסומיים מהשנים האחרונות פונים לאישה המשוחררת החדשה ומעבירים לה מסרים של עצמאות כלכלית וזהות נשית עוצמתית ונהנתנית, דווקא באמצעות איקונוגרפיה היפר-נשית המערבת צבעים ורודים, דימויי קיטש ודימויי מגדר סטריאוטיפיים בסגנון "רטרו" (Koller, 2008). הצבע הורוד הוא, אפוא, משאב סמיוטי, השואב משדות שיח מורכבים ומודלים מנטאליים של נשיות, על מנת לשעתק ולאתגר בו זמנית את האידאולוגיה המגדרית.

כאמור, הורוד מזוהה עם נערות ומסמן את טרום-התבגרותן המינית והבשלת זהותן הנשית, אך הצהרה כגון "ורוד זה לא צבע, זו דרך חיים" מרמזת על בחירה מתוך מודעות עצמית ומודעות למשמעותו האידאולוגית של הצבע; ומעלה את השאלה מה כוללת דרך החיים ה"ורודה" בעיני נערות אלו וכיצד הן מפרשות את מרכיבי הדימוי הנשי ש"החיים הורודים" מציעים להן? האם הן חוגגות את הסטריאוטיפ המגדרי הנשי הרווח או חותרות תחתיו תוך אימוץ הפוסט-פמיניזם הורוד? ההצהרה "ורוד זורם בווריד", למשל, מעידה גם על תחכום מילולי, החותר תחת העילגות הסטריאוטיפית של הפקצה.

ב. ילדותיות: איקונוגרפיה קיטש ופנטסיה

את מגוון הדימויים שנערות מייצרות ואוספות בז'אנר בלוגי הפקצות ניתן לחלק לשתי קבוצות, שמתקיימת ביניהן חפיפה מסוימת:

א. קלישאות המשתייכות למערכת דימויי ה"קיש", כגון שקיעות, פרחים, זוגות אוהבים וגורי חתלתולים. מבין דימויי הקיש התמה השלטת הינה אהבה, בין אם היא מופיעה כמסר ישיר או מובלע.

על פי קולקה (2001), קיש מוגדר כתוצר תרבות שזכה לפופולאריות רבה אך נעשה בטעם רע, פגום מבחינה אמנותית. הקיש מתאר אובייקטים הנחשבים ליפים או טעונים רגשות 'מן המלאי', אשר ניתן לזהותם מיד ללא מאמץ והם לא מעשירים את האסוציאציות שיש לנו על האובייקט המתואר במידע חדש. הקיש הוא סוג מיוחד של 'שפע מיותר' המתפקד כסמל הוראתי שקוף, והמשיכה אליו אינה בהכרח בעלת אופי אסתטי. לעיתים כוחו באפשרות לתקשר נושא טעון רגשית במיידיות וקלות יחסית.

הסופר הצ'כי מילן קונדרה, בספרו "הקלות הבלתי נסבלת של הקיום", הגדיר קיש כ"ההכחשה המוחלטת של החרא" (קונדרה, 1984 : 180), וטען כי הקיש מנסה לטיח את המורכבות והסתירות של החיים האמיתיים שלבני אדם קשה להתמודד עימם. תחת זאת, הקיש מציע תמונת עולם מטוהרת שבה כל התשובות ניתנות בהתחלה, ואין מאפשרות שאלות כלל. נראה כי עיסוקן המוגבר של הנערות בדימויי קיש קשור לניסיון להשטיח את המורכבות והסתירות של גיל ההתבגרות.

ב. דימויי פנטסיה איקוניים כגון מלאכים, פיות וסוסים מכונפים, לצד דמויות ספציפיות מטקסטים של תרבות פופולארית כגון דובוני "אכפת לי", טוויטי האפרוח, הלו קיטי ופוקימון היפניים, נסיכות מסרטי "דיסני" וכדומה.

בלוגי הפקצות מצהירים באמצעות שלל "כפתורים" על הזדהותן של הנערות עם דמויות מעולמות הפנטסיה. להלן מספר דוגמאות מייצגות:

אגדות מטפחות משאלות ומציעות אפשרות להגשימן, אך בו בעת הן משקפות את הסדר החברתי, מעצבות את חלומות מעמד הפועלים בהתאם לשאיפות הבורגנות ויוצרות תודעה כוזבת, כאשר משאלות מתגשמות בניגוד להיגיון ובנפרד מהמבנה החברתי. במאה האחרונה האגדות הללו נטמעו לחלוטין בתעשיית התרבות וכיום ילדים נפגשים איתן בעיקר בסרטי קולנוע כדוגמת סרטי דיסני (Zipes, 2002).

סרטי דיסני מבנים את "המקום הכי שמח על פני האדמה": תרבות אוטופית של שמחה ותמימות עבור הילדים, כ"חיסון" נגד המציאות הקשה ומוצרי הבידור האחרים הכוללים אלימות רבה (Giroux, 1999). מלבד קשיי גיל ההתבגרות, הילדות הישראליות של דורנו מתמודדות גם עם המציאות הביטחונית הקשה בישראל וגם עם הניכור של העידן הטכנולוגי אליו נולדו, ונראה כי ההיאחזות בעולם הפנטסיה והאגדות בגילאי טרום ההתבגרות מהווה עבורן דרך בטוחה לעבור את גיל ההתבגרות במציאות הישראלית.

ג. ביצועים סותרים של ילדותיות ומיניות

הפקצה "ירשה" את הקונוטציה המינית מדימוי הפריחה והיא מבצעת את הסטריאוטיפ בבלוגים באמצעות כפתורים כדוגמת אלו:

בכפתור הראשון משמאל ניתן לראות את דמותה של לוסיאנה לופליטו כוכבת הסדרה הארגנטינאית "המורדים" שגיבוריה הם בני נוער בגילאי טרום התבגרות שמקיימים יחסי מין וצורכים אלכוהול, בין השאר. הסדרה עוררה סערה תקשורתית בישראל ויצרה תקדים: איש חינוך הופיע על גבי המרקע בסיום כל פרק וניסה לתווך את ההתקבלות של בני הנוער שצפו

בתוכנית. כוכבת "המורדים" ביקרה בארץ מספר פעמים והצטלמה לפרסומות מקומיות. הנערה שהייתה בת 14 בלבד עוררה דיון ציבורי בשל שיווקה כסמל מין ונראה כי היא מהווה מודל חיקוי מרכזי לנערות.

במחקרה של למיש (2000) הילדות התקשו להזדהות עם חלק מבנות הספייס אותן הגדירו כ"זנותיות" יותר אך נראה כי הנערות מבלוגי הפקצות מנסות לייצר משמעות חדשה למילה "זונה" - משמעות הנרדפת לסקסיות ופתיחות מיניות במינוח המתאים – ובכך הן "מכשירות" את המיניות המשוחררת כדימוי נשי שניתן להזדהות איתו. בכל אחד מהכפתורים בהם מוזכרת המילה זונה, היא מעודנת ומוקטנת כסימן לכך שזו לא זנות של ממש או מיניות מוגזמת, אלא מיניות משוחררת קלילה, הולמת את רוח התקופה המתירנית: זנונות ולא זונה. שרלילה (ורק לפעמים ובמידה, כמובן)-מילה קלילה ושובבה שלא באמת "הולכת עד הסוף" כמו הזונה, ולבסוף בכפתור הימני - "סוג של זנותיות" שהוא יפה, שהוא טבעי, שהוא מצוי בכל נערה, והמתאר מיניות משוחררת וברירה. השימוש בהטיות מעודנות של המילה "זונה" מעיד על ניסיון ליצירת שפה והמשגה למיניות פתוחה וברירה אצל נערה, על הרצף שבין ה"בתולה" ל"זונה", כאשר התרבות הפופולארית ותקשורת ההמונים לא מעמידים לרשותה שיח וייצוגים הולמים לנערה (Wolf, 1991).

עם זאת, בתוך אותה קבוצה קיימות תפיסות סותרות, קוטביות ונוזלות של מיניות. יש לזכור כי הפקצה היא דימוי אינטרנטי המאומץ על ידי נערות בגילאי טרום ההתבגרות (11-15) אשר רבות מהן נרתעות מהקונוטציה המינית של דימוי הפריחה ועושות אבחנה ברורה בין פקצה לפריחה באמצעות חיזוק המאפיינים הילדותיים בדימוי הפקצה. על ילדותיותן ותמימותן הבלוגריות מצהירות באמצעות מגוון כפתורים כדוגמת אלו:

באמצעות כפתורים אלו הנערות יוצרות זיהוי בין לבין ילדות קטנות מכפי גילן או דימויים איקוניים של חמידות, כאילו הן מתאמצות להיאחז בתודעת הילדות על אף שרובן מתקרבות לגיל התיכון. הכפתור השני מימין הוא כפתור שנערות מקבלות כתוצאה ממענה על שאלון "בחני את עצמך" ברשת, המאבחן את אחוזי התמימות שלהן ומייצר עבורן כפתור לבלוג כתעודה "רשמית".

חלק מהנערות מודעות למתח שבין הילדותיות של הפקצה למיניות המשוחררת של הפריחה הקטנה ומשתעשעות בו באמצעות כפתורים כדוגמת אלו :

כפתורים אלו מגכיחים ומקצינים את הסתירה הגלומה בדימוי הפקצה כבתולה וזונה גם יחד באמצעות חשיפת הציפייה המוקרנת כלפי נשים מינקות להיות ילדות תמימות אך בו בעת להתמסר מינית לגברים.

ד. צעקנות מול העדר קוליות

מאפיין הצעקנות החזותית מסומן בבלוג באמצעות "בלינקיז" – כינוי לכפתורי אנימציות מהבהבות ונוצצות המעטרות את הבלוג. מצד שני, לעיתים תכופות מצאתי בחלק מהבלוגים דימויים ללא פה, כמו בדוגמאות הבאות :

דמותה הפופולארית של "הלו קיטי", אשר מקורה ביפן והמופיעה בכפתור מימין, היא אחד האייקונים הפופולאריים ביותר בז'אנר בלוגי הפקצות, וכן מתנוססת מעל גבי מגוון מוצרי תרבות פופולארית המכוונים לנערות בישראל ובעולם. "הלו קיטי" הינה דמות חסרת פה והיא מייצגת את האישה הכנועה שקולה לא נשמע בתרבות היפנית (Yano, 2004). לאור בחירת הנערות בדימויים נוספים החסרים שפתיים להוציא דרכם קול, אני מפרשת דימויים אלו כביטוי לתחושת העדר קול נשי, כחלק ממאפייני הילדותיות העומדים בבסיסו של סטריאוטיפ הפקצה.

הדבר עומד בסתירה למאפיין סטריאוטיפי אחר של הפקצה כ"צעקנית". ייתכן שנערות אלו "צועקות" באמצעות הבהובי האנימציה הצבעוניים מפני שהן מרגישות שלקולן האמיתי לא מיוחסת חשיבות ולא ניתן מקום. זאת ועוד, דמותה של "הלו קיטי" הופיעה בכפתור השני מימין בעמוד הקודם כערימת בובות של קיטי וציור קיר, שמקיפים אישה המתאמצת להיתפס כילדה והיא יושבת על גבי הבובות כשרגליה פסוקות לרווחה. דימוי זה מציע את מיניותה המוחצנת של האישה כמקור עוצמתה וכתחליף לקולה הנשי.

ה. "קורבן אופנה"

הפקצה היא "girly girl" המבצעת נשיות בהקצנה והגזמה, גאה בהיותה קורבן אופנה ומתגאה בפרקטיקות הצרכניות שלה. הביטוי "קורבן אופנה" הינו סטריאוטיפ שלילי לנערה חסרת חוט שדרה שנוהה אחר אופנות מתחלפות במקום לגבש לה סגנון עצמאי. הנערות המזדהות עם דימוי הפקצה הופכות כינוי זה לסטריאוטיפ חיובי ואף מצב נחשק, שכן הכינוי מעיד כי הזולת זיהה את ה"שיק" האופנתי של הנערה וזוהי בעצם מחמאה עקיפה בעיניה. הקצנת המאפיינים הנשיים הסטריאוטיפיים של צרכנות וסגנון אופנתי, הינה תגובת נגד לסטריאוטיפ השלילי במטרה להמירו לסטריאוטיפ חיובי, כאשר ההמרה נעשית באמצעות יצירה והפקצה של כפתורים כדוגמת אלו:

המרווח בין שני חלקי הטקסט והבדלי גודל הפונט בכפתור הימני עשויים לרמז על משחק מודע של תכום מילולי, המתכתב עם התיוג השלילי ומקדם את המסר שעדיף להיות קורבן אופנה מטופחת ומאושרת, מאשר קורבן של נסיבות החיים בדיכאון תמידי, כפי שרואות את עצמן הפריקיות. יכולתה של הנערה לעמוד בקצב של האופנות המתחלפות מניח גישה צרכנית לחיים ועושר חומרי כמובן מאליו.

1. טיפשות

הטיפשות היא אחד המאפיינים הסטריאוטיפיים השליליים הבולטים ביותר של זהות הפקצה, שהתחבר פעמים רבות עם לגלוג על אוריינותן של הנערות ועל פרקטיקות הבלוגינג שלהן. גם כאן הנערות מתמודדות עם התיוג באמצעות הניסיון לייצר ולהפיץ סטריאוטיפ חיובי אלטרנטיבי בבלוגוספירה, אשר החותר תחת הדימוי הסטריאוטיפי של "הבלונדינית המטומטמת" - היא "הבלונדינית החכמה". נראה כי ההשראה לכך היתה הסרט "לא רק בלונדינית" בכיכובה של ריס וית'רספון, שדמותה שימשה השראה לסטריאוטיפ הפקצה בכלל, והופיעה על גבי כפתורים שמקדמים את האידיאולוגיה הורודה. בסרט, וית'רספון משחקת דמות של סטודנטית למשפטים שמבינה רק באופנה ונחשבת לטיפשה בעיני כל, עד אשר ידיעותיה באופנה ומשאביה האלטרנטיביים להשכלה הפורמאלית במשפטים שמבוססים על תחומי העניין שלה וקסמה האישי, מסייעים לה לפתוח בקריירה משפטית מצליחה. דימוי הבלונדינית החכמה קודם באמצעות כפתורים כדוגמת אלו:

בכפתור הימני מופיעה השחקנית ריס וית'רספון בסצנה מתוך הסרט שבה הרכיבה משקפיים מתקוף תפקידה, ואילו משמאל דימוי של נערה בלונדינית בעלת הבעה אינפנטילית שמהווה מסמן איקוני של פקצה ומתנוססת מעל גבי כפתורים רבים בגרסאות שונות, הפעם בתוספת משקפיים.

הבעתה לא השתנתה ולמעשה העדות היחידה שיש לנו לחכמתה הינה אביזר חיצוני שנחשב כיום לאביזר אופנתי אך גם מהווה סמל לחכמה – המשקפיים.

ז. אהבה עצמית ונרקסזים

גיל ההתבגרות הוא גיל של שינויים מהירים, גופניים ונפשיים-תרבותיים כאחד, שנערות מגיבות אליהם בחרדה, תחושת ניכור כלפי הגוף ובעיקר ירידה בביטחון העצמי. אחד המאפיינים הבולטים של דימוי הפקצה הוא שימור הביטחון העצמי הילדותי לאורך תקופת ההתבגרות אכולת הספקות. הנערות אוהבות את עצמן ואת חייהן באופן שאינו ניתן לערעור, גם כאשר הן מותקפות על כך בבלוגים. להלן מספר דוגמאות לאופן בו נערות מבטאות זאת בבלוגים:

אהבה עצמית והערכה של חייך היא מאפיין של בריאות נפשית, אך חזרתיות תכופה על מופעי והצהרות אהבה עצמית נתפסת כהגזמה ומתפרשת כאובססיה הגובלת בנרקסזים. אכן, לעיתים פקצות מואשמות בנרקסזים, כאשר הן חושפות את שגרת הטיפול שלהן, מחמיאות לעצמן בהגזמה בבלוג או מייצרות ומפיצות כפתורים כגון הכפתור השמאלי העליון המעיד על אובססיה להתבוננות על עצמן במראה.

ח. הופעה חיצונית מושלמת

המודעות של ילדות לגופן שלהן ושל אחרות מתחילה כבר בסביבות גיל שש. מחקרים מראים העדפה לדימויי רזון ושאיפה למושלמות המתפקדת כחרב פיפיות: מי שלא נראית כמו ברבי או בריטני ספירס מתקשה לקבל את עצמה, אך כאשר הן נתפסות כילדות מאד יפות הן סובלות מקנאה ושנאה של ילדות אחרות. הילדות מצויות במאבק להיות מושלמות אך הן פותחות את עצמן לביקורת ופגיעה בתהליך זה (Brown, 2003). המדיה משתפת פעולה בכך שהיא מציירת את

המתבגרת האידיאלית כסקסית ויוצרת אצל הנערות מרוץ אובססיבי להשגת הגוף המושלם (Driscoll, 2002).

עם זאת, מז'אנר בלוגי הפקצות עולה כי הנערות אינן מנסות לעצב את הגוף המושלם אלא מכריזות עליו כאחת מתכונותיהן הטבעיות או הישג שכבר מצוי ברשותן. הפקצות "משווקות" את עצמן לעצמן ולאחרים כסקסיות, "כוסיות" ומושלמות באמצעות הבלוג, בין אם הן אכן מאמינות בכך במציאות או אם לאו. להלן מספר דוגמאות:

דימוי הגוף המושלם הוא איקוני, לא בכדי, שכן אין אישה אמיתית בעולם שעומדת בסטנדרט השלמות הבלתי אפשרי, בין אם הוא שואב מדימוי בובת הברבי או מאמץ מודלים בלתי אפשריים חדשים מהמדיה, כגון דמותה המצוירת של ג'סיקה רביט בכפתור השני משמאל. המשותף לכל הדימויים הוא מאפייני גוף בלתי מציאותיים: חזה גדול ומותניים צרות כל כך עד כי האיורים נדמים כקריקטורה מעוותת של גוף נשי.

עם זאת, אין בכך בהכרח עדות לדימוי עצמי מעוות של הנערות וייתכן שיש כאן בלבול בין המשמעויות של שלמות והשלמה: הנערות חשות שלמות עם גופן, משפחתן, חבריהן וחייהן, ונראה כי השלמות לא בהכרח מסמנת סטנדרט יופי גבוה ו/או שפע חומרי בהתאמה למוצג במדיה, אלא בחירה מודעת לאהוב את עצמן ואת סביבתן כפי שהן. אין בכך בהכרח שלמות "אובייקטיבית" אלא השלמה וקבלה עצמית, אשר הופכת את הקיים למושלם מנקודת המבט שלהן. ייתכן כי דימויי המדיה הנשיים הקיצוניים מהווים שפה חזותית בלבד לנרטיביזציה של תחושת השלמות ושביעות הרצון שלהן מעצמן ומסביבתן.

תימוכין נוסף לכך מצוי בעובדה שרק בשניים מתוך הבלוגים הנבחרים בז'אנר זה הופיעו כפתורים המעודדים דיאטה ומטפחים רזון קיצוני. מניעת חשקים ופינוקים מהגוף נקשרת אצל הפקצות עם עינוי הגוף וחתירה תחת נשיותו ובעיני רוחן זוהי פרקטיקה שמתאימה לאויבותיהן המרות "הפריקיות" ולא להן. במובן זה הנערות שנחשבות ל"קורבנות אופנה" חותרות תחת מסר מרכזי לגבי דימוי גוף במדיה ובעולם אופנה, שמחקרים רבים נכתבו עליו, גם בישראל (לירן-אלפר וקמה, 2007).

רק מעטות מבין הנערות שכתבו בלוגי פקצות צילמו את עצמן עבור הבלוג וחשפו את זהותן, וזאת בניגוד לנורמות הפומביות המקובלות בקרב בני נוער בבלוגוספירה. נראה כי חלק גדול מהנערות העדיפו לתעד חיים חלופיים וחלומיים כאילו היו אלו חייהן, או לצבוע את שגרת חייהן (האפורה?) במעט ורוד, תרתי משמע. בחלק מהמקרים בהם הנערות חשפו בכתיבתן פרטים דמוגרפיים ישירים או מרומזים על זהותן האמיתית, ניתן היה להבחין כי מדובר בנערות המתגוררות ביישובי פריפריה ולרוב ממוצא מזרחי או ממדינות חבר העמים, וייתכן כי הבלוג מהווה ביטוי לחלומותיהן על שפע או תפיסותיהן לגבי החיים במרכז הגיאוגרפי, החברתי והתרבותי.

האידיאליזציה של חיי הפקצה כילדה עשירה, חופשייה ומאושרת המכוננת יחסים צרכניים עם המרכז התרבותי הגלובלי, עשויה להוות אמצעי בידי נערות מיישובי הפריפריה ועולות חדשות ממדינות חבר העמים הנאבקות להשתלב בחברה הישראלית, לחיות את מה שהן תופסות כמרכז בתרבות הישראלית ו/או הגלובלית, אשר מיוצג לעיתים כאורח החיים המזוהה עם המיתוס של צפון תל אביב, ולעיתים כביקורים תכופים/צריכת תרבות מאמריקה ואירופה. הבלוג הוא אמצעי עבור נערות אלו להתגלם בזהות בדיונית ולהתנסות דרכה בהבניית שגרה פנטסטית, בחוויית הממד היומיומי של האגדה כ"דמות ספרותית שחייה חיים רגילים"².

פקצה כזהות רב תרבותית

פקצה הינו כינוי גג למגוון של סטריאוטיפים נשיים מקומיים וגלובליים שנתפסו בעבר כזהויות מנוגדות, אך כעת הן מאוחדות תחת המכנה המשותף החדש – כולן נשיות ואופנתיות. הפקצה

---

² דמות ספרותית שחייה חיים רגילים הינו דימוי אותו הגה בלוגר מאתר "ישראל בלוג המכונה "סבסטיאן" בהקשר אחר, בהתייחס לזהות הבדיונית שהוא הציג בבלוג שלו.

מיוצגת בדרך כלל על ידי דימוי איקוני או על ידי אחת הנשים המפורסמות המהוות מודל לחיקוי לפקצה, כגון פריס הילטון, ריס ווית'רספון, אלישיה סילברסטון, לוסיאנה לופליטו ("המורדים"), ודוגמניות ישראליות צעירות כגון אגם רודברג או הזמרת הישראלית רוני דואני.

באשר לדימויים האיקוניים, גם שם ישנו מגוון סימונים סותרים, מהם ניתן היה להתרשם במגוון הכפתורים שהוצגו עד כה: החל בבובות ברבי, נסיכות דיסני וילדות בלונדיניות וכלה בדימויים בעלי מיניות מפורשת כגון ג'סיקה רביט ובובות הבראץ', המתחרות המסחריות של הברבי שזכו להפוך גם לסדרת אנימציה פופולארית בטלוויזיה והזכות לביקורת בארה"ב על המראה המיני והמוחצן שלהן. שלל הדימויים המיובאים השונים בתכלית הללו, מהווים מסמן איקוני של פקצה ללא התעכבות על ההבדלים ביניהם. גם ברמה הלוקאלית, דימוי הפריחה המינית נכרך בחבילה אחת עם דימוי ה"צפונית" העשירה והמפונקת או התינוקית והבתולית, "האשכנזייה מבית טוב" שפעם הייתה הדימוי המהופך לפריחה (אלמוג, 2004). כיום, כולן נשים נשיות הנוהות אחר צו האופנה ולכן כולן מתויגות כפקצות וכל שסע אחר שהתקיים ביניהן בעבר נדמה כלא רלוונטי.

בחקר המקרה של הערצת בנות הספייס, למיש (2000) ציינה כי כל אחת מחברות הלהקה מציעה טיפוס נשיות שונה אך הילדות מקבלות את כולם כלגיטימיות מפני שנערה יכולה להיות כל אחת כל עוד היא יפה (למיש, 2000: 32). מגוון הדימויים השונים שהציעו בנות הספייס נכללים כיום תחת סטריאוטיפ הפקצה ללא כל אבחנה ביניהם והתעלמות מהסתירות בין הדימויים – מפני שכל עוד נערה עוסקת ביופי וטיפוח עצמי ומתעניינת באופנה, היא מתויגת כפקצה.

הרושם המתקבל מתרבות הבלוגים הוא שהשסע העדתי המשמעותי כל כך בשיח הישראלי והיה מרכיב משמעותי בתיוגה של הפריחה – דעך ונעלם כלא היה. משמעות הדבר היא שהנערה אינה עוד קורבן של משתנה זהות הצרוב בעורה ואינו בשליטתה, בדומה לנרטיבים של התבגרות כאישה מזרחית בתקופות קודמות (דהאן-כלב, 2002; נעמן, 2006). באמצעות הכפתורים הבאים דרכם נערו מסמנות עצמן כפקצות, ניתן לראות את רב התרבותיות והמולטי-אתניות של הדימוי:

הכפתור הימני הוא כפתור תוצאה של מבחני "בחני את עצמך" שהבלוגריות משתתפות בהן. הנערה שיצרה את הכפתור לא הסתפקה בייצוג הפקצה באמצעות אייקון בובת הברבי המוכר, אלא הוסיפה גרסא נוספת של ברבי: הברבי בעלת העור הכהה. באמצעות בחירה מודעת זו, הנערה מצהירה בבירור שדימוי הפקצה אינו מבחין בין זהויות אתניות ועדתיות שונות כל עוד את עומדת בציפיות המגדר ומוגדרת כבחורה נשית ושמחה. את ההבדלים בגווני העור המייצגים את טווח הזהויות האתניות והעדתיות שדימוי זה "סובל" ניתן לראות גם בכפתורים שמשמאלו.

בניתוחה לתוכנית הטלוויזיה "רק בישראל" מתייחסת שיפמן לעובדה כי השסע העדתי מיטשטש ומוגחך על ידי האינטראקציה בין ארז טל "שמעון" לבין אורנה בנאי "לימור", וכי שתי הזהויות משרתות כעת את אותה המטרה בתעשיית הבידור (שיפמן, 2008 : 204). נראה כי גם במסגרת ביצוע סטריאוטיפ הפקצה בבלוגספירה, השסע העדתי מאבד רלוונטיות כאשר הנערות משחקות במגוון זהויות המשרתות את/שואפות לאותה המטרה: נשיות נשית, סקסית ואופנתית בחברה הצרכנית. נראה כי התרבות הצרכנית הפוסט מודרנית מציעה שוויון וחופש ממגבלות אתניות ואחרות, לכל מי שמשתתפת בתרבות הצריכה האופנתית ומיישרת קו עם הנשיות ההגמונית.

ביצוע של "פריקיות" באמצעות איקונוגרפיה בבלוגים

א. הצבע השחור כאידיאולוגיה

מרבית הבלוגים המזוהים עם תת התרבות הפריקית, עושים שימוש בצבע רקע שחור לבלוג, או לחלופין ברקע לבן המבליט דימויים וסמלים שחורים וכסופים המשתייכים לאיקונוגרפיה הגותית. האסתטיקה הגותית, כאמור, מבוססת על הניגוד הדרמטי בין העור החיוור לשיער

והאביזרים השחורים, ולכן בלוגים שהרקע שלהם לבן והם מעוטרים בסמלים כהים, משחזרים אסתטיקה זו, כאשר רקע הבלוג הומולוגי לצבע העור או לצבע הבגד עצמו, במקרה שהרקע שחור.

ביגוד שחור התבסס כצבע של אבל וצער בתקופה הויקטוריאנית והפך בהדרגה לצבע של כעס, מרד, מחאה והבעת שונות, העומדת בניגוד לצבעים הססגוניים של האופנה הצרכנית. מנקודת מבט מגדרית, הצבע השחור מתקשר עם פרקטיקות אסורות, כגון כישוף, ודימויים של נשיות חזקה ומאיימת המציבה את עצמה במודע מול הסטריאוטיפ המגדרי של הנשיות ה"ורודה"

(Holland, 2004).

זאת ועוד, מכיוון שהבלוגים משקפים הלכי רוח פנימיים, ניתן לראות את צבע הרקע השחור גם כמסמן של חוסר וודאות, חוסר שליטה בחיים או חוויה רגשית של פחד, כעס ו/או מרה שחורה. בחלק מהבלוגים בז'אנר זה ישנם שילובי עיצוב וצילומים של שילובי בגדים בשחור עם ורוד, אך הגוון הורוד ה"לגיטימי" הוא הגוון הצעקני המכונה לעיתים shocking pink, שכאשר הוא משולב עם שחור הוא משדר מראה פנקיסטי, וכך הוא נותר מחובר לנשיות אך דוחה מעליו את הקונוטציה הנשית הרכה.

ב. דם

הנרטיב הגותי הנוצרי עסק בדם כסמל לתחיית ישו, וכן כחלק מהדגשת גרוטסקיות ופריקיות גופנית המוצגת לראווה, לצד צלקות, עור חולה וכדומה (Spooner, 2006). באיקונוגרפיה של הכפתורים שהנערות מעצבות ומפיצות בבלוגים, הדימוס תופס מקום מרכזי. להלן דוגמאות מייצגות המופיעות במספר בלוגים:

העיסוק המודרני בדם בקרב בני נוער עשוי להיות קשור לגועל מהגוף המשתנה במהירות בתקופת ההתבגרות (Punter, 1996: 150) או דרך להתחבר לממשות הפיזית של הגוף בעידן המידע והסימולקרה (Spooner, 2006: 65). לפיכך, יש מהאירוניה בכך שהנערות, אשר רובן לא מקיזות דם מגופן בפועל³, מזדהות עם ייצוגים של דימוס כדרך להביע חיות וחיבור לפיזיות. חלק גדול מה"כפתורים" של הנערות בהם מופיע דם קשורים לאהבה, ולכן נראה שמדובר כאן בדרמטיזציה של הרגש באמצעות החיבור שלו לאותנטיות הבלתי מעורערת של דם הגוף. הדם וצבעו האדום קשורים גם בתשוקה. כמו כן, כפי שמדגים הטקסט על גבי הכפתור השני משמאל, הדימוי משמש עבור הנערה מטאפורה ויזואלית להמחשת כאב פנימי שהיא חשה. הדם כמטאפורה מסמל חיות, אותנטיות ועומק בנרטיב של הנערות.

ג. ערפדים

בבלוגיהן של הנערות ישנה איקונוגרפיה ערפדית עשירה, החל בתמונות ברשומות ובכותרת הבלוג וכלה בכפתורים להם הנערות מוסיפות פרשנות משלהן העורגת להתנסות בפרקטיקות הערפדיות. להלן מספר דוגמאות מייצגות:

הערפד הוא אחד הדימויים הרווחים בנרטיב הגותי של המאה ה-19 כסמל לרוע, אך החל משנות ה-70 ערפדיות מוצגת בעיקר כסמל גברי מושך או נשיות סקסית (Carter, 1997). אף אחת מהבלוגריות הרלוונטיות לא עסקה בפרקטיקות גופניות או בשיח אזורי ולכן הדימויים נבחנו בהקשרם בבלוג. נראה שדימויי הערפדים שימשו את הנערות בשלושה ערוצי משמעות:

³ יצוין כי הנערות מאחורי הבלוגים שהשתתפו במחקר זה אמנם מנהלות לרוב חיים נורמטיביים, אך אחדות מהן כתבו באופן ישיר או מרומז על ניסיונות-עבר לפגוע בעצמן, ובאתר *ישראל בלוג* קיימים בלוגים רבים אחרים של נערות המזדהות בצורה קיצונית ומודעת יותר עם גותיקה ואף מדווחות ומצלמות את ניסיונותיהן לחתוך את גופן. יש לתת את הדעת, אפוא, גם למצבים בהם הנרטיב מתממש במציאות דרך פרקטיקות גופניות.

- I. כדרך לנרטיביזציה של תשוקה וערגה לנוכחות גברית עוצמתית בחייהן. התמונה השמאלית למעלה, אשר שימשה כתמונה המובילה בכותרת הבלוג של אחת הנערות, מדגימה זאת: הערפד הצעיר בעל המראה של כוכב להקת פאנק, מדמם בליבו כרמז להיותו בעל רגשות עמוקים, וכן יש לו מאפיינים מלאכיים (כגון כנפיים), המרמזים על הוצאתו מתחום הרוע וריקון משמעויות אחרות שאינן סקס אפיל. בתמונה הימנית למעלה ישנו דגש על חושניותן של השפתיים הנשיות המלאות הנושכות, ובתמונה השנייה מימין, המופיעה במספר גדול של בלוגים, הנערה מפרשת את הפרקטיקה הערפדית של נשיכה לשם שתיית דם כ"נשיקה" רומנטית.
- II. כמוקד להזדהות עם תחושת אחרות והעדר קבלה. הערפד הוא סמל לאחרות, מחוץ לאנושיות ולפעמים מחוץ לגזע הלבן או לנצרות, כשפעמים רבות דימוי הערפד זוהה עם דימוי "היהודי הנודד" עליו העלילו עלילות דם שונות (Rosenthal, 1996). בנרטיב הגותי הערפד הוא דמות שלא מובנת כהלכה בעולם הנורמטיבי (Carter, 1997), ורבות מהנערות העושות שימוש בדימויי ערפדים מדווחות באופן ישיר, באמצעות מידע ויזואלי ומילולי כאחד, על חוויה דומה: תחושת אחרות, זרות, ניכור, העדר קבלה והבנה מצד סביבתן הקרובה. להלן מספר דוגמאות:

ב"כפתור" השמאלי ניתן לראות קישור ישיר ומודע בין דימוי הנערה בעלת המראה הערפדי-גותי לבין אחרות, בדידות והקושי להתקיים בעולם הנורמטיבי.

III. כנרטיביזציה לצד האפל של נפשן. חלק ניכר מהנערות מתייחסות לאמונתן ברוע והעיוות

האנושי הבסיסי באמצעות דימויים ויזואליים, ולעיתים אף כותבות באופן ישיר על

כך שהן חוות עצמן כרעות ואכזריות בהתנהגותן היומיומית כלפי חברים ומשפחה.

להלן מספר דוגמאות של כפתורים דרכן נערות מייצגות ומציגות תכונות אלו:

בנרטיב הגותי, האישה, היא הקורבן ומוצגת כהיסטרית, בעוד הגבר, הוא ה"שד" הרודף ומוצג כפרנואיד (Sedgwick, 1986). סדג'וויק מחפשת את שחרור האישה בדמות הפיכתה לפרנואידית, לדמות אקטיבית. בנרטיבים של הנערות נראה שהן נעות בין הקטבים של קורבן ותוקף, כאשר לעיתים הן משחקות בשני התפקידים.

ד. מוות ושאיפה להיעלמות

אף אחת מהבלוגריות שהשתתפו במחקר זה לא דיווחו על ניסיון ממשי להתאבד או על אבחנה של דיכאון קליני. עם זאת, אזכורי מוות והתאבדות ויזואליים ומילוליים רווחים מאד בבלוגיהן כחלק מהבעת חוסר שביעות רצון מהמציאות שלהן. להלן מספר דוגמאות מייצגות:

המשיכה לעולם המוות נחשבת לאחד המאפיינים הסטריאוטיפיים הבולטים של הפריקות בעיני ילדות אחרות אשר לועגות לקבוצה זו. השאיפה למוות הינה ביטוי מוקצן של הרצון לברוח ולהיעלם – שתי תמות המופיעות ברשומות של הנערות באופן תדיר. ההיעלמות, תמה גותית נפוצה, היא היפוכה של הצורך בהשלמה (closure) שכן הוא משאיר את הנרטיב לא שלם (Spooner, 2006) וניתן לראות גם כאן את הקוטביות הנרטיבית בין החתירה להיעלמות של הפריקית לבין החתירה לשלמות והשלמה בנרטיב של הפקצה.

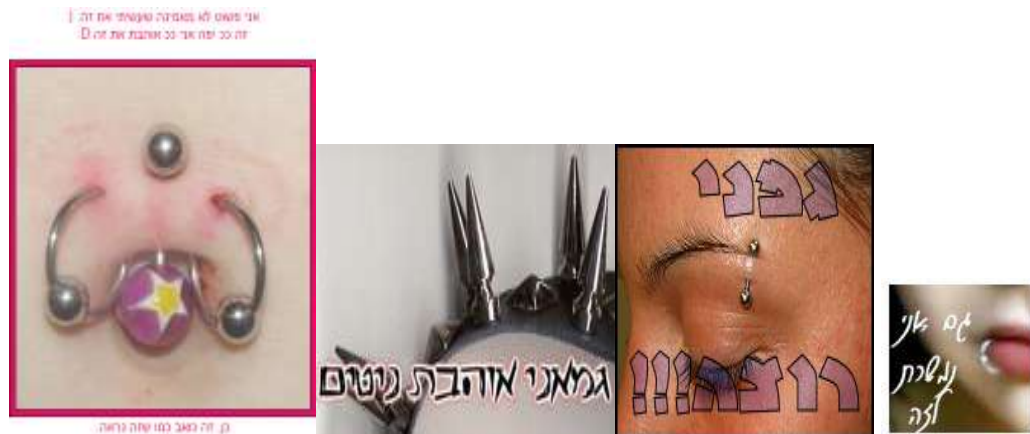
לעיתים, הטקסט שהנערות מוסיפות על גבי או לצד הדימויים מחולל שינוי בפרשנות ומדגים כי באמצעות העיסוק באיקונוגרפיה של מוות הנערות מתייחסות לחוויות אחרות בחייהן ואינן מכוונות למוות כפשוטו. לדוגמא:

אלמלא הטקסט שהוסיפה הנערה מתחת לתמונה היה זה עוד כפתור מני רבים המציג לכאורה שאיפה להתאבדות בתלייה. אך באמצעות הטקסט, הנערה מפרשת את חבל התליה כחוט שדרה היא מופעלת, כמו בובה, על ידי אנשים אחרים. יש בחוויה זו תחושת מוות במובן של מחיקת זהות, נטילת כוח רצון ויכולת בחירה, אך הטקסט משנה את הכיוון הפרשני של הדימוי: השאיפה היא להשתחרר מהחבל ולא להיתלות עליו למוות.

ה. פרקטיקות גופניות: פירסינג וניטים

רבות מהנערות עושות עגילים בגבה, בשפתיים, בטבור ו/או נזמים באף ומצלמות את גופן עבור הבלוג. נערות אחרות העורגות לכך והוריהן אינם מרשים להן, מסתפקות בעיצוב ואיסוף דימויים של פירסינג בבלוג או לחלופין, לובשות אביזרים ותכשיטים מחודדים (ניטים) כצמידים או מסביב לצוואר, כמעין "פירסינג תותב". פרקטיקות אלו שמקורן באיקונוגרפיה הגותית היו נפוצות מאוד גם בתת תרבות הפאנק. להלן מספר דוגמאות מתוך הבלוגים:

הן אנורקסיה והן פירסינג וכתובות קעקע מתפרשים כניסיונות לשלוט בגוף בגיל ההתבגרות בו עולה ניכור כלפי הגוף, אך חוקרים חלוקים לגבי המוטיבציות לפירסינג: לעיתים מדובר בהבעת אינדיבידואליות וחיפוש אחר זהות העצמי, לעיתים זוהי הצהרת שייכות לקבוצה ותת תרבות, אך פעמים רבות זוהי צורת הבעה של הרס עצמי ופגיעה בגוף בדומה לחתכים ושריטות, המהוות תגובה אופיינית של נערות לחיים בתרבות גברית שתובעת מהן שינוי ועיצוב מתמיד של גופן (Carroll & Anderson, 2002). יש לציין כי כמעט ואין בבלוגים איקונוגרפיה של כתובות קעקע, אולי מפני שהפרקטיקה היא בלתי הפיכה ואינה נתפסת ארעית.

1. הנערה כקורבן: כליאה ובדידות

תחושת הכליאה של גיבורות הרומן הגותי קולעת במידה רבה לחוויות גיל ההתבגרות. רבות מהנערות חשות כלואות בביתן ובנסיבות חייהן, מבולבלות מההתרחשויות בחייהן ומהרגשות שהן חוות בתוכן. הנרטיב הקורבני בולט מאוד בבלוגי הנערות, החשות בגיל מעבר זה כקורבן של נסיבות חייהן. את התמונת של תחושת הכליאה והבדידות ניתן לראות בדוגמאות הבאות:

בתמונה העליונה משמאל ניתן לראות כי הנערה מפנה את הגב לעולם המיוצג על ידי הקורא/צופה, מכונסת וכלואה בתוך עולמה עם המוסיקה שלה על אוזניה באופן שמפריע לה להאזין לעולם, ועוטה בגד מרובה אבזמים שנדמה ככותונת משוגעים המגבילה את תנועתה. היא עצמה לא יכולה להקשיב אבל היא פונה מחוץ לעולם, מעלה, ותוהה אם מישהו שומע אותה.

התמונה האמצעית לקוחה ישירות מהאיקונוגרפיה הגותית של טירות עם מסדרונות ארוכים וחללים גדולים שגורמים לנערה להרגיש קטנה, בודדה, כלואה ואבודה. בתמונה הימנית הנערה מדמה את חוסר השייכות והריקנות שהיא חווה למלאך שחתכו את כנפיו וגורש מהשמיים, כך שנשמתה כלואה בגוף נערה בחיים הללו. כפתור זה מבטא גם את תחושת אבדן הזהות של הנערה.

ז. שיגעון וערעור פסיכולוגי

גיבורות הרומן הגותי מאופיינות באי יציבות פסיכולוגית ופעמים רבות משתגעות (Spooner, 2006). הנערות החוות עצמן כאחרות ומוזרות, מתייחסות לעצמן לא פעם כמטורפות או חולות נפש, כדרמטיזציה של אותה זרות שהן חוות. רבות מהן כותבות על כך שהמשפחה שלהן תופסת אותן כמשוגעות או זקוקות לטיפול נפשי, כאשר חלק ניכר מהן אף מקבלות טיפולים פסיכולוגיים ואלטרנטיביים שונים ומספרות על כך בבלוג. להלן מספר דוגמאות לנוכחות נרטיב השיגעון בבלוגים :

ממעקב אחר בלוגים של פריקיות ומפגשים עם הנערות בפועל, התרשמתי כי רובן אינן משתתפות בפועל בסצנת תת תרבות גותית כפי שהיא מצטיירת מהמחקר בנושא בבריטניה (Hodkinson, 2002). נראה, אפוא, כי האיקונוגרפיה והנרטיב הגותיים מספקים לנערה הפריקית שפה דרמטית לביטוי העומקים הרגשיים של חווית ההתבגרות שלה.

הפריקית כדימוי נשי הגמוני

למרבה האירוניה, הפריקיות אינן מציעות באמת מודל נשיות אלטרנטיבי ל"בנות הבנותיות" מבלוגי הפקצות שהן כה מתאמצות להיתפס כנגטיב שלהן. ההבדל הוא חיצוני וסגנוני בלבד: דימויי הנערות הגותיות, הערפדיות וה"אחרות" הן לעולם צנומות ויפות-מראה ולרוב אף מצולמות או מאוירות בהעמדה סקסית, גם אם נוספים להן סממנים כגון איפור שחור מסביב לעיניים, דימומים, פירסינג ושאר דוקרנים ומחטים בגוף, איקונוגרפיה של מוות, ביגוד מרושל או אפילו קרניים וזנב בדומה לדמויות מספרות הפנטסיה. ניתן לראות פרפורציות אלו בכל הכפתורים שהוצגו בפרק זה וכן בדימויים נפוצים נוספים שדרכם ייצגו הנערות באופן ישיר את הזדהותן עם דימוי הפריקית, בכפתורים הבאים:

בשני הכפתורים אנו רואים את גרבוני הפסים, סימן ההיכר האיקוני של סגנון הלבוש הפריקי הנשי, המבוסס על סגנון שפותח על ידי זמרות להקות הפאנק בשנות ה-70 אשר ניסו להתלבש באופן פארודי המגחך את הסקסיות הנשית, השתמשו בגרבי רשת קרועות או גרבי פסים ארוכות והתהלכו בבגדים חושפניים וחצאיות קצרות מאד דווקא על מנת "להוציא את העוקץ" מהסקסיות של הלבוש. עם זאת, ההתקבלות של סגנון זה הייתה חלקית והתוצאות היו שנויות במחלוקת: תרבות המיינסטרים תיארה אותן כ"זנותיות" והפרקטיקות שנועדו להצביע על הפטישיזם, למעשה יצרו פטישיזם (Leblanc, 1999: 46).

אחד האתגרים של השיח הפמיניסטי בעידן הפוסט מודרניסטי, הקרוי גם "פמיניזם דור שלישי", נובע מהמסר הכפול כתוצאה משימוש בדימויי מיניות נשית על מנת להתחבר ולהיבדל מהמסורת הפמיניסטית בו זמנית: דימויי המיניות החופשית החדשים מבטאים במידה מסוימת את התפיסות ההגמוניות שדורות של נשים נאבקו על מנת להשתחרר מהן, וכך גם מחזור הדימויים החתרני לכאורה, משמש בו בעת לתיקוף ההגמוניה (Buszek, 2006).

חלק מהנערות הפנקיסטיות במחקרה של לבלנק חשו שהן מצויות תחת פיקוח מתמיד של הנורמות והציפיות המגדריות גם במסגרת תת התרבות החתרנית: אם צבע השפתון הוא שחור או ורוד, צבע השיער הוא בלונד או סגול והצללית היא שחורה מסביב לעיניים או כחולה על העפעפיים – אלו הם הבדלים צורניים בלבד (Leblanc, 1999: 162). הנערות הפנקיסטיות מתנגדות לצורות ספציפיות המצויות במרכז התרבות אך עדיין זקוקות להדגיש את נשיותן במסגרת הצורות המקובלות בתת התרבות שלהן. חלק אף מציינות כי הגברים בתרבות הפאנק הביעו כלפיהן ציפיות כפולות: הם דרשו מהן להיות אלימות ואסרטיביות כ"אחת מהח'ברה" אך כאשר השתכרו התייחסו אליהן כאל אובייקט מיני ודרשו מהן להיות סקסיות ונשיות (Leblanc, 1999).

ההבדל בהעמדה של הפריקית בין שני הכפתורים מביא לידי ביטוי פער זה, כאשר בכפתור הימני הנערה בתנוחת גוף סגורה ושפופה המסתירה את גופה, כמו מבקשת להשאירו מחוץ לתחום השיפוט החברתי/גברי, תרתי משמע, בעוד שבכפתור השמאלי הפריקית בוחרת בהעמדה של דוגמנית המציגה את גופה לראווה בדומה לאופן בו מוצגים ייצוגי פקצות בדרך כלל והדמות

מאויירת על פי אותן פרופורציות גוף בלתי מציאותיות שראינו בייצוגי הפקצות. ההבדל היחיד שמסמן ייצוג זה כפריקית ולא כפקצה הוא חיצוני בלבד: איבזור גותי, איקונוגרפיה של גולגולת, קעקועי גוף, תפאורה מקאברית של קבר וגרבוני קרועים שנראים בלתי הולמים ללבוש האופנתי החשוף (שאלמלא סמל הגולגולת יכול להיות גם "לבוש של פקצה").

דיון ומסקנות

פרקטיקות סימון שונות מייצרות סגנונות שונים של בלוגים הנתפסים כמסמנים של מאפיינים פיזיים ומאפייני אישיות של הנערה במרחב הווירטואלי. נורמות החלפת העיצוב התכופות תוך שמירה על קו סגנוני והצמדות לקטגוריות דימויים שהנערה מזדהה עימן, מזמינות המשגה של הבלוג כהתגלמות (embodiment) של הנערה ברשת. כאווטאר⁴ של הנערה, הבלוג מייצג בו זמנית את הגוף ואת הנפש, שכן הנערות ממשילות לעיתים את החלפות העיצוב להחלפת בגדים ולעיתים להתחלפות מצב הרוח.

הפקצה והפריקית מובנות לכאורה כזהויות קוטביות אך למעשה אינן כאלה. שתיהן מהוות גרסת נעורים מוחלשת של הדימויים הותיקים יותר – הפריחה והפנקיסטית/גותית - ונראה שאין הבדל מהותי בין הזהויות המגדריות שהן מציעות, אלא סגנוני בלבד: הנערה יכולה להיות יפה (ורזה) בורוד תלויה על זרועו של נסיך, או יפה בשחור המתמסרת לנשיקת ערפד.

הפריקיות והפקצות הן נערות בגיל טרום התבגרות בעלות צרכים וחוויות דומות, אותן הן בוחרות לבטא בעטיפה סגנונית איקונוגרפית ורטורית שונה. דוגמא לכך ניתן לראות בפנייתן של הבלוגריות לקהליהן על מנת שגיבו בבלוג, באמצעות כפתורים כדוגמת אלו:

---

⁴ המושג avatar שאול משיח דתי-רוחני ומשמעותו התגלמות של האל הטרנסצנדנטלי והמופשט בחומר, כבן אנוש. לפיכך יש מן האירוניה בשימוש במושג זה לתיאור ייצוגו של בן האנוש במציאות הווירטואלית, אך זהו המינוח המקובל בשיח משחקי המחשב ובשיח הסמיוטי של ייצוגים ברשת.

בבסיסה של פניה זו עומד אותו הצורך בתשומת לב ופופולאריות, אך בעוד שהפקצה משדלת לתגובות באמצעות איקונוגרפיה של מחשב נייד עם כיסוי פרווה ורוד ובאמצעות רטוריקה אמביוולנטית של ציווי מחד וחנופה לקוראיה מאידך (הבאה לידי ביטוי בכינוי החיבה אנשונים במקום אנשים), הרי שהפריקית עושה שימוש פוליסמי באיקונוגרפיה הגותית: אם הילדה במרכז הכפתור מייצגת את הבלוגרית, הדבר עשוי להתפרש כאיום מרומז לקורא כי הבלוגרית מאיימת "להרוג אותו" אם לא יבחר להגיב, אך אם הילדה מייצגת את הקורא שהבלוגרית פונה אליו, הרי שהיא פונה לאנשים כמוה, שמכירים את השפה הנרטיבית הגותית של רצון למות ופגיעה עצמית, והבלוגרית משחקת כאן על כפל המשמעות הזה.

נראה כי יותר מכל, הפקצה והפריקית מייצגות מאבק בין שני נרטיבים שונים הממסגרים את תקופת ההתבגרות בכלל ובמציאות הישראלית בפרט: הגישה השאננה ואופטימית החותרת ל"סוף הטוב" של תקופת ההתבגרות לעומת הגישה האפלה והדיכאונית של החשות כלואות בתקופה הזו וחותרות להיעלמות כאלטרנטיבה ל- Closure. הפקצה והפריקית הם דימויים המתפתחים זה כנגד זה, כאשר הפקצה מקצינה את נשיותה ואת שמחת החיים שלה על מנת לבדל את עצמה מהפריקית המבקשת להתקרב לתרבות הגברית ומזכירה לה את העצב, הקשיים והכאב שהיא מדחיקה; ואילו הפריקית נוטרת לפקצה על הצלחתה להתאים לדרישה ההגמונית, אך גם חושדת בה שהיא מסתירה את אי התאמתה אליו ו"מזייפת" את זהותה ולכן מציקה לה על מנת שתישבר ותחשוף את אנושיותה וקשייה. בסופו של דבר מדובר בשני סטריאוטיפים אשר על פי עדויות הנערות, הן מוותרות על הניסיון לבצע אותם בקיצוניות כאשר הן מגיעות לגיל התיכון.

חוקרות רבות הלינו על כך שנשים אינן מיוצגות באופן אנושי ומלא בתקשורת, בעיקר בקולנוע (Mulvey, 1975). החל משנות ה-90, חוקרות קהלים התרכזו פחות בדאגה לדימוי הנשים

בתקשורת כמודל לנשים בקהל, ועברו לבחון כיצד עובדים הדימויים הללו עבור נשים כחלק מחוויה פרשנית מורכבת יותר שבאמצעותה נשים מבנות את זהותן (גראטי, 1996). פעילותן היצירתית של נערות בבבולוגיהן באינטרנט, היא כביכול הזדמנות ייחודית לנערות לתקן את העוול באמצעות ייצוג עצמי, אך מפרק זה עולה כי נערות מייצגות ומציגות את עצמן במדיה פתוחה וגמישה המאפשרת הצגת נרטיב מורכב ורב פנים לאורך זמן, באמצעות חזרתיות על אותם סטריאוטיפים המופיעים במדיה ולעיתים אף בגרסאות מוקצנות שלהם.

הנרטיב הגותי זוכה לעדנה מחודשת כיום במדיה ובתרבות הפופולארית בזכות סדרת סרטי "דמדומים" וסדרות טלוויזיה כגון "באפי קוטלת הערפדים", "יומני הערפד", "דם אמיתי", "חצויה" הישראלית וכדומה. לפיכך, ניתן לטעון כי גם הפקצה וגם הפריקית הן כיום זהויות הגמוניות המבוססים על מוצרי מדיה ותרבות פופולארית, על אף שחלק משורשיהם נטועים בתרבות ובשיח חתרניים שעברו "ביות" וסופחו אל המיינסטרים התרבותי. עם זאת, באופן אירוני, נראה כי שתי סוגי הקהילות תופסות ומבנות את עצמן כ"אחרות" ביחס למיינסטרים תרבותי עלום. עדות לכך ניתן לראות בכפתורים הבאים הנפוצים בקרב מספר גדול של בלוגים:

ראשית, כפתורים אלו מהווים עדות נוספת לכך שמדובר בזהויות דומות תחת המעטה הסגנוני השונה. שנית, הכפתורים מכילים אירוניה פנימית: הפקצות שחותרות לאידיאל זהה של שלמות ומייצגות תרבות אופנתית הגמונית כפי שהיא מוצגת במדיה הגלובלית, טוענות למעשה לייחודיות ומוזרות, ואילו הפריקיות שמסמנות עצמן מלכתחילה כאחרות ומוזרות ביחס לנורמה המגדרית, חותרות כאן תחת אחרותן.

על בסיס עדויות נוספות מהמחקר האתנוגראפי ב"ישראל", נראה כי אותו מיינסטרים עלום שגם היפות בורוד וגם היפות בשחור מרגישות "אחרות" ביחס אליו, הוא היפות בכחול-לבן; אותן נערות המוגדרות כ"רגילות", הפוקדות את תנועת הנוער ומעצבות את בלוגיהן בכחול ובחאקי,

ואשר העדר המיקוד שלהן בזהותן המגדרית תואם את האתוס הציוני המבכר יופי טבעי וערכים אידיאליסטיים קולקטיביסטיים על פני עיסוק בסממני סגנון חיצוני. ניתן לטעון, אפוא, כי גם פקצות וגם פריקיות חותרות תחת זהות המגדר של הנערה הציונית-ישראלית ופורצות את גבולות עולמה באמצעות סמלי מדיה ותרבות פופולארית גלובלית מעל גבי המדיה החדשים; וכי מושג ההגמוניה, בדומה למושגי המרכז והפריפריה (היילברונר, 2007), הוא מושג יחסי ותלוי הקשר.

השקעה באיקונוגרפיית הבלוג אינה ייחודית לבלוגים בישראל. גלישה קצרה לאתרי בלוגים פופולאריים כגון *LiveJournal* או לדפי MySpace, תדגים כי הבלוגריות הישראליות אינן היחידות שמעצבות ומפיצות כפתורים כמסמני זהות ואף לא המציאו את הכינוי buttons הנפוץ גם באנגלית. עם זאת, ההתייחסות המחקרית לכפתורים בבלוגים מועטה: פירסון (Pearson, 2007) התייחסה לכפתורים כמתנות המוחלפות בין בלוגרים במסגרת כלכלת-חינם ב-*LiveJournal*, בויד (Boyd, 2008) הזכירה את הנטייה להביע זהות גם באמצעות איקונוגרפיה ועיצוב בקרב בני הנוער ב-MySpace במסגרת אתנוגרפיה מקיפה על השימוש של בני נוער ברשתות חברתיות, ואילו לנקשייר ונובל (Lankshear and Knobel, 2007b) התייחסו ליצירה והפצה של ממים חזותיים פופולאריים כבסיס ליצירת קהילה גלובלית המבוססת על תרבות מקורית ברשת.

פרק זה הינו עבודת המחקר הראשונה המתמקדת באיקונוגרפיה של הכפתורים, ומדגימה כיצד יצירה והפצה מימטית של קבוצות דימויים מובחנות מהווה בסיס לביצוע זהות, שהתוצר שלה הינו ז'אנרים שונים של בלוגים שבאמצעותם מסומנות ומכוננות שתי קהילות שונות ואם תרצו תת תרבויות שונות של נערות.

ביבליוגרפיה

אלמוג, ע. (2004). *פרידה משרוליק: שינוי ערכים באליטה הישראלית*. חיפה: אוניברסיטת חיפה וזמורה ביתן.

בלקמור, ס. (2009). *מכונת הממים*. הוצאת ספרים אקדמית מכללת עמק יזרעאל וכנרת-זמורה ביתן.

גראטי, כ. (1996). פמיניזם וצריכת תקשורת. בתוך: ת. ליבס ומ. טלמון (עורכות), *תקשורת כתובות* כרך ב' (2003). ת"א: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 377-395.

- דהאן-כלב, ה. (2002) כמה שאת יפה, לא רואים שאת מרוקאית. בתוך: צלרמאיר, מ. ופרי, פ. (עורכים), *קובץ למורה*, תל אביב: קו אדום. עמ' 174-186.
- דוקינס, ר. (1991). *הגן האנוכי*. תל אביב: דביר.
- היילברונר, ע. (2007). 'הריקוד הדיאלקטי': מערכות היחסים בין מרכז לפריפריה בפרספקטיבה היסטורית. בתוך: היילברונר, ע. ולוין, מ. (עורכים), *בין שדרות לשדרות רוטשילד: יחסי מרכז-פריפריה בתרבות הישראלית בפרספקטיבה בינלאומית*. תל אביב: רסלינג. עמ' 25-38.
- וייסמן, כ. (2004) של מי הבלוג הזה לעזאזל. פנים, 30: 46-54.
- לירן-אלפר, ד. וקמה, ע. (2007). *עיצוב הגוף וחיטוב הזהות: ייצוגי הגוף בטלוויזיה המסחרית*. תל אביב: מכון חיים הרצוג לתקשורת, חברה ופוליטיקה, אוניברסיטת תל אביב, סדרת אגרתא, חוברת מספר 7.
- למיש, ד. (2000). שיח בנות הספייס: חקר מקרה בהתפתחות זהות מיגדרית. *פתוח* 4: 21-44.
- נעמן, י. (2006). צפיפות הפיגמנט ושם התואר פרחח. *תיאוריה וביקורת*, 28: 185-191.
- קולקה, ת. (2001). *על קיטש ואמנות*. מוסד ביאליק, ירושלים: הוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית.
- קונדרה, מ. (1984). *הקלות הבלתי נסבלת של הקיום*. תל אביב: זמורה ביתן.
- שיפמן, ל. (2008) *הערס הפרחה והאימא הפולנייה: שסעים חברתיים והומור טלוויזיוני בישראל, 1968 - 2000*. ירושלים: הוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית.
- Blackman, S. J. (1998). 'Poxy Cupid': an ethnographic and feminist account of a resistant female youth culture—the New Wave Girls'. In: Skelton, T. and Valentine, G. (Eds.), *Cool Places: Geographies of Youth Cultures*. London: Routledge. Pp. 207-228.
- Blanchard, A. (2004) Blogs as Virtual Communities: Identifying a Sense of Community in the Julie/Julia Project. In: Gurak, L., Antonijevic, S., Johnson, L., Ratliff, C. and Reyman, J. (Eds.), *Into the Blogosphere: Rhetoric, Community, and Culture of Weblogs*. University of Minnesota. Retrieved 10 December 2005: http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/blogs_as_virtual.html
- Bortree, D. S. (2005). Presentation of self on the Web: An ethnographic study of teenage girls' weblogs. *Education, Communication and Information*, 5 (1): 25–39.
- boyd, d. (2008). *Taken Out of Context: American Teen Sociality in Networked Publics*. PhD Dissertation. University of California-Berkeley, School of Information.
- Bucholtz, M. (1999) Why be normal?: Language and identity practices in a community of nerd girls. *Language in Society* 28: 203-223.

Buszek, M. (2006). *Pin-up grrrls: Feminism, sexuality, popular culture*. Durham, NC: Duke University Press.

Carroll, L. and Anderson, R. (2002). Body piercing, tattooing, self-esteem and body investment in adolescent girls. *Adolescence* **37** (147): 627–637.

Carter, M. L. (1997). The Vampire as Alien in Contemporary Fiction. In: Gordon, J. and Hollinger, V (Eds.), *Blood Read: The Vampire as Metaphor in Contemporary Culture*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. pp. 27-44.

Coiro, J., Knobel, M., Lankshear, C. & Leu, D. J. (2008). Introduction: Central Issues In New Literacies And New Literacies Research. In: Coiro, J., Knobel, M., Lankshear, C. & Leu, D. J. (Eds.), *Handbook of research on new literacies*. Mahwah, NJ: Erlbaum. pp. 1-22.

Driscoll, C. (2002). *Girls: Feminine adolescence in popular culture and cultural history*. New York: Columbia University Press.

Driver, S. (2007). *Queer girls and popular culture: Reading, resisting, and creating media*. New York: Peter Lang.

Finders, M. J. (1996), Queens and Teen Zines: Early Adolescent Females Reading Their Way toward Adulthood. *Anthropology & Education Quarterly* 27 (1): 71-89.

Flynn, S. I. (2003). *Scribe tribes and shape shifters: An Ethnographic study of Online Journal Communities*. Ph.D. dissertation, Yale University.

Giroux, H. (1999). *The Mouse that Roared: Disney and the End of Innocence*. New York: Rowman and Littlefield.

Gregson, K. S. (2005). 'What if the lead character looks like me?': Girl fans of Shoujo anime and their web sites. In Mazzearella, S. R. (Ed.), *Girl wide web: Girls, the Internet, and the negotiation of identity*. New York: Peter Lang. pp. 121–140.

Harris, A. (2001). Revisiting bedroom culture: New spaces for young women's politics. *Hecate* 27 (1): 128–139.

Herring, S. C., Kouper, I., Scheidt, L. A., and Wright, E. (2004). Women and Children Last: The discursive construction of Weblogs. In: Gurak, L., Antonijevic, S., Johnson, L., Ratliff, C. and Reyman, J. (Eds.), *Into the Blogosphere: Rhetoric, Community, and Culture of Weblogs*. University of Minnesota. Retrieved 10 December 2005: http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/women_and_children.html

Hine, C. (2000). *Virtual Ethnography*. London: Sage.

Hodkinson, P. (2002). *Goth: Identity, Style and Subculture*. Oxford: Berg.

Holland, S. (2004). *Alternative femininities: body, age and identity*. Oxford: Berg.

Kearney, M. C. (1998). Producing girls: Rethinking the study of female youth cultures. In: Inness, S.A. (Ed.), *Delinquents and debutantes: Twentieth-century American girls' cultures*. New York: New York University Press. pp. 285–310.

Kearney, M. C. (2006). *Girls make media*. New York: Routledge.

Kendall, L. (2002). *Hanging out in the virtual pub: masculinities and relationships online*. Berkeley: University of California Press.

Koller, V. (2008). 'Not just a colour': pink as a gender and sexuality marker in visual communication. *Visual Communication* 7 (4): 395-423.

Kress, G. and Van Leeuwen, T. (2002). Colour as a Semiotic Order: Notes for a Grammar of Colour. *Visual Communication* 1 (3): 343–368.

Lankshear, C. and Knobel, M. (2007a). Sampling "the New" in New Literacies. In: Knobel, M. and Lankshear, C. (Eds.), *A new literacies sampler*. New York: Peter Lang. pp. 1-24.

Lankshear, K. & Knobel, M. (2007b) Online Memes, affinities and cultural production. In Lankshear & Knobel (eds.) *A new Literacies sampler*. New York: Peter Lang. Chapter 9, pp. 199-225.

Lazar, M. (2006) Discover the Power of Femininity! Analyzing Global "Power Femininity" in Local Advertising. *Feminist Media Studies* 6 (4): 505–17

Leblanc, L. (1999). *Pretty in Punk: Girls' Gender Resistance in a Boys' Subculture*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press

Lenhart, A., Madden, M., Smith, A. and Macgill, A. R. (2007). Teens and Social Media. *PEW Internet and American Life Project and the National Commission on Writing*. Retrieved 28 April 2008: [http://www.pewinternet.org/~media//Files/Reports/2007/PIP Teens Social Media Final.pdf](http://www.pewinternet.org/~media//Files/Reports/2007/PIP%20Teens%20Social%20Media%20Final.pdf)

Leonard, M. (1998). Paper Planes: Traveling the New Grrrl Geographies. In: Skelton, T. and Valentine, G. (Eds.), *Cool Places: Geographies of Youth Cultures*. London: Routledge. pp. 101-119.

Mazzarella, S. R. (2005). Claiming a space: The cultural economy of teen girl fandom on the web. In: Mazzarella, S. R. (Ed.), *Girl wide web: Girls, the Internet, and the negotiation of identity*. New York: Peter Lang. pp. 141–160.

Mazzarella, S. R. and Pecora, N. (2007a). Girls in Crisis: Newspaper Coverage of Adolescent Girls. *Journal of Communication Inquiry* 31 (1): 6-27.

Mazzarella, S. R. and Pecora, N. (2007b). Revisiting Girls' Studies. *Journal of Children and Media* 1 (2), 105-125.

McRobbie, A. and Garber, J. (1976). Girls and Subcultures: An Exploration. In: Hall, S. and Jefferson, T. (Eds.), *Resistance through Rituals: Youth Subcultures in Post-War Britain (1993)*. London: Routledge. pp. 209-222.

Mulvey, L. (1975). Visual Pleasure and Narrative Cinema. *Screen* 16 (3): 6-18.

Pearson, E. (2007). Digital Gifts: Participation and Gift Exchange in LiveJournal communities. *First Monday* 12 (5). Retrieved 8 June 2008: <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/1835/1719>

Pipher, M. (1994). *Reviving Ophelia: Saving the selves of adolescent girls*. New York: Puntam.

Reid-Walsh, J. and Mitchell, C. (2004). Girls' Web sites: A virtual "room of one's own"? In: Harris, A. (Ed.), *All about the girl: Culture, power, and identity*. New York: Routledge. pp. 173-182.

Punter, D. (1996). *The Literature of Terror: A History of Gothic Fiction from 1765 to the Present Day*. London: Longman.

Rosenbloom, S. (21 Feb, 2008). Geek Chic, not just for guys: sorry, boys, this is our domain. *The New York Times*. Retrieved 20 September 2008: <http://www.nytimes.com/2008/02/21/fashion/21webgirls.html>

Rosenthal, R. (1996). Inventing the Other: Ambivalent Constructions of the Wandering Jew/ess in Nineteenth Century American Literature. In: Greenspoon, L. J. and Le Beau, B. F. (Eds.), *Representations of Jews through the Ages (Studies in Jewish Civilization no. 8)*. Omaha, NB: Creighton University Press. pp. 171-188.

Scollon, R. and Scollon, S.W. (2003). *Discourses in Place: Language in the Material World*. London: Routledge.

Sedgwick, E. K. (1986). *The Coherence of Gothic Conventions*. New York: Methuen.

Spooner, C. (2006). *Contemporary Gothic* (Focus on Contemporary Issues series). London: Reaktion.

Stern, S. R. (2002). Sexual selves on the World Wide Web: Adolescent girls' home pages as sites for sexual self-expression. In: Brown, J. D. , Steele J. R. And & Walsh, K. (Eds.), *Sexual teens, sexual media: Investigating media's influence on adolescent sexuality*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum. pp. 265–285.

Takayoshi, P., Huot, E. and Huot, M. (1999). No boys allowed: The World Wide Web as clubhouse for girls. *Computers and Composition* 16: 89–106.

Wolf, N. (1991). *The Beauty Myth: How Images of Beauty are used against Women*. New York: Morrow.

Yano, C. R. (2004). Kitty Litter: Japanese cute at home and abroad. In: Goldstein, J. H., Buckingham, D. and Brougère, G. (Eds.), *Toys, Games and Media*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Publishers, Inc. pp. 55-72.

Zipes, J. D. (2002). *Breaking the magic spell: radical theories of folk and fairy tales* (second edition). University Press of Kentucky.